

pląństwa. Natomiast kapłaństwo sakramentalne jest na usługach tego nowego kapłaństwa. Jego zadaniem jest bycie sakramentem mediacji Chrystusowej i przekazywanie wszystkim dynamizmu pojednania i komunii, która wypływa z ofiary Chrystusa.

Rzym

KS. ALBERT VANHOYE SJ

tłumaczył: Ks. Stanisław Hałas SCJ

* Autor artykułu ks. Albert VANHOYE SJ jest profesorem egzegezy Nowego Testamentu na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie („Biblicum”), a ostatnio, w latach 1984-90, pełnił funkcję Rektora tej uczelni. Jest również członkiem Papieskiej Komisji Biblijnej.

Ks. prof. Vanhoye jest światowej sławy specjalistą w zakresie problematyki Listu do Hebrajczyków. Wypracował on metodę badań struktury literackiej, która jest nazywana jego nazwiskiem. Jego najważniejsze publikacje naukowe to:

— *La structure littéraire de l'épître aux Hébreux* (Paris 1976²),

— *Situation du Christ, Hébreux 1-2* (Paris 1969), oraz

— *Prêtres anciens, prêtre nouveau selon le Nouveau Testament*, Paris 1980 (która doczekała się już tłumaczenia na j. włoski, hiszpański i angielski).

Ks. Vanhoye przebywał w Polsce w dniach od 29 września do 9 października 1990 r. Niniejszy artykuł jest autoryzowanym tekstem wykładu wygłoszonego na Papieskiej Akademii Teologicznej dnia 5 października 1990 r.

O. Gabriel Witaszek CSsR

AMOS Z TEKOA, PROROK PRZYSZŁOŚCI

1. MIESZKANIEC JUDEI

Z tytułu książki dowiadujemy się o miejscu pochodzenia Amosa (1,1); tekst stwierdza, że Amos: „(...) był jednym spośród pasterzy z Tekoa (...)”. Takie sformułowanie jawi się nieco dwuznacznie. W rzeczywistości przyimek *min* użyty w tekście hebrajskim, w wierszu 1,1 wskazuje na miejsce pochodzenia proroka. Z drugiej strony może odnosić się do pasterzy, podkreślając, że w tej miejscowości istniała grupa pasterzy szczególnie znanych lub do samego Amosa jako mieszkającego wśród pasterzy Tekoa¹. Dwuznaczność tego przyimka pozwala na stwierdzenie, że Amos był pasterzem pochodzącym z Tekoa.

Aluzja do ojczyzny Amosa przedstawiona w księdze jest nieco dziwna jak na oryginalny tytuł książki. W związku z czym liczni autorzy, poczynając od Buddego, utrzymywali, iż wyrażenie „był jednym spośród pasterzy z Tekoa”

¹ Jouon P., *Grammaire de l'Hébreu Biblique*, Rome 1965, 406.

jest dodatkiem redakcyjnym stojącym w zależności od wiersza 7,14². W tym przypadku *mitteqô'a*, który był *nôqedîm* z wiersza 1,1 zgadza się lepiej z *'âmôs* z wiersza 7,14. Tytuł księgi powinno się zatem tłumaczyć: „Słowa Amosa z Tekoa”³. Tego typu identyfikacja osoby z miejscem pochodzenia znajduje liczne paralelizmy w ST: Rdz 36,33.36-37; 2 Sm 17,27.

Tłumacząc „Amos z Tekoa” lub „Amos, który był pasterzem z Tekoa” — w obydwu przypadkach Amos jawi się jako pochodzący z Tekoa. Amos był zatem Judejczykiem wywodzącym się z małego miasteczka, leżącego 18 km na południe od Jerozolimy, w górzystej i pustynnej okolicy⁴.

Niektórzy autorzy negują judejskie pochodzenie Amosa. Według nich, realizował on funkcję proroka w Królestwie Izraelskim; fakt, który jest trudny do wyjaśnienia, zakładając, że był Judejczykiem. Wśród autorów, którzy negują judejskie pochodzenie Amosa, możemy wymienić: Kocha, Nowacka, Schmidta, Wolffa⁵. Usiłowania usytuowania ojczyzny Amosa poza Judeę nie zasługują na większą uwagę, ponieważ opierają się na argumentach, które realnie nie istnieją, jak np., próba zminimalizowania judejskiej orientacji prorockiego posłannictwa Amosa.

Wewnętrzna analiza księgi potwierdza judejskie pochodzenie Amosa⁶. Podczas rozmowy kapłana Amazjasza z prorokiem, kapłan z Bétel występuje przeciw działalności Amosa i radzi mu, aby wrócił do Judei i tam przepowiadał. Dał do zrozumienia, że Amos jest kimś obcym w Królestwie Izraelskim i dlatego nie powinien się mieszać w jego sprawy (7,12).

Za czasów panowania króla Roboama, Tekoa należała do systemu obrony granicy na pustyni judzkiej (Jr 6,1)⁷. Była także brana pod uwagę jako krzyżowy punkt podróży na południe i wschód. Dlatego w międzyczasie zostały nawiązane relacje z Edomem i krajami sąsiadującymi⁸. Tekoa stanowiła część regionu południowego zamieszkałego przez sławnych pasterzy wyróżniających się mądrością (Jr 49,7; Ba 3,22). Była także znana ze względu na sławne osoby z niej pochodzące, jak: Ira syn Ikkesza, jeden z wojowników Dawida (2 Sm 23,26; 1 Krn 27,9), kobieta, którą Joab posłał do króla Dawida, aby prosić o przebaczenie dla swojego syna Absaloma (2 Sm 14,2.4).

² Budde K., *Die Überschrift des Buches Amos und des Propheten Heimat*, w: Kohut A., ed., *Semitic Studies in Memory of Alexander Kohut*, Berlin 1897, 106-110; Martin-Achard R., *Amos. L'homme, le message, l'influence*, Geneve 1984, 14n; Rudolph W., *KAT*, XIII/2, 109n; Wolff H. W., *BK*, XIV/2, 146.

³ Morgenstern J. *Amos Studien*, HUCA 11 (1936) 33.

⁴ Kell O. — Kuchler M., *Orte und Landschaften der Bibel*, II, Zurich 1982, 662-669; Vischer W., *Amos, citoyen de Teqoa*, *ETR* 50 (1975) 134.

⁵ Koch K., *Amos* (AOAT, 30); Neukirchen 1976, 265; według niego istniało także inne miasto o nazwie Tekoa, na północy; Nowack W., *HAT*, III/4, 118-120; Schmidt H., *Die Herkunft des Propheten Amos*, in *BZAW*, 34, Giessen 1920, 158-171; neguje on judejskie pochodzenie Amosa;

Wolfe R. E., *Meet Amos and Hosea. The Prophets of Israel*, New York—London 1945, XXIXn., 62-69; według nich aluzje do Judei pochodzą z późniejszych interpolacji.

⁶ Neher A., *Amos. Contribution a l'etude du Prophetisme*, Paris² 1981, 7-9.

⁷ Orni E. — Efrat E., *Geography of Israel*, Jerusalem 1976, 207.

⁸ Wolf H. W., *Amos geistige Heimat* (WMANT, 18), Neukirchen 1964, 53n.

Mieszkańcy Tekoa ofiarowali swoją pomoc przy rekonstrukcji Jerozolimy (Ne 3,5,12). Amos pochodził zatem z Królestwa Judzkiego, chociaż jego działalność jest znana jedynie w Królestwie Izraelskim.

2. STATUS SPOŁECZNY

Wiemy stosunkowo mało o Amosie, jeśli chodzi o czas poprzedzający jego powołanie na proroka. Jedyne dane, jakie posiadamy, znajdują się w tytule księgi (1,1): „Słowa Amosa, który był jednym spośród pasterzy z Tekoa (...)” i w odpowiedzi, którą sam prorok daje kapłanowi Amazjaszowi mając na uwadze jego zawód (7,14): „(...) jestem pasterzem i tym, który nacina sykomory”.

Amos należał do grupy *nōqedîm* (1,1). Egzegeci nie są jednomyślni w interpretacji tego wyrażenia. Występuje ono tylko dwa razy w ST: 2 Krl 3,4; Am 1,1. W jedynym innym tekście biblijnym, z wyjątkiem Am 1,1, w którym występuje ten termin, chodzi o bardzo bogatego właściciela trzód, sławnego króla Meszę, króla Moabu, który dostarczał królowi izraelskiemu sto tysięcy owiec i wełny ze stu tysięcy baranów (2 Krl 3,4). Poprzez paralelizmy i odniesienia wyrażenia *nōqedîm* do języków semickich możemy zrozumieć jego użycie w 2 Krl 3,4.

W starożytnym języku akkadyckim i babilońskim było używane słowo *nā-qidu* na oznaczenie pasterza. W Azji Centralnej sformułowanie *rab nāqidî* oznaczało przełożonego pasterzy, który posługiwał się chłopcami przy wypasie trzód. Nad przełożonymi pasterzy czuwał z kolei *na.qada*, który ich najmował⁹.

Paralelizmy wzięte z języka ugaryckiego ukazują pewne podobieństwo z paralelizmami z Mezopotamii i rzucają światło na wyjaśnienie terminu *nōqedîm*. Charakterystycznym tekstem jest 62,53-57, który mówi: „Pisarzem jest *lmlk šbny*, studentem jest *Atn.prin*, szefem kapłanów i pasterzy jest *rb.khnm rb.nqdm*, królem Ugarytu jest *t'y.mlk*¹⁰. Osoba, która zna tekst i dyktuje go, jest osobą wykształconą. Była ona szefem kapłanów i pasterzy. Z tego wynika, że stanowisko *nqdm* było wysokie i połączone z pewną kulturą. Inne teksty ugaryckie, gdzie pojawia się wzmiankowany *nqdm*, przytaczają tę samą ideę co poprzednio, to znaczy, że *nqdm* oznacza pasterza lub przełożonego pasterzy¹¹. Wydaje się, że można zaaplikować treść terminu *nāqidu* do króla Meszy w sensie figuratywnym, ponieważ *nōqēd* dysponował stadem tak samo jak *nāqidu*.

Tłumaczenie „pasterz owiec” oparte na pochodzeniu od rzeczownika *nōqēd*, sugerowane przez Baumgartnera, może być zaakceptowane; jednak nie mówi jeszcze wszystkiego¹².

⁹ AHW, II, 744; CAD, N, część I, 333-335.

¹⁰ UT, 177.

¹¹ ivi 447; Craigie P. C., *Amos the noqed in the light of Ugaritic*, SR 11 (1982) 29-33; RSP, II, 63n.

¹² HAL, III, 679.

Wyjaśnienie terminu *nôqêd* może iść po linii jego pochodzenia od rdzenia *nqd* w sensie czasownikowym, ukazane także przez Baumgartnera, a co oznacza: „wskazywać, oznaczać”¹³. Ze Starego Testamentu wiemy, że starożytni Izraelici znaczyli swoich niewolników nacięciem na znak przynależności do nich (Wj 21,6). Zakładamy, że znaczone również owce w ten sam sposób (Rdz 30,32-33.35.39). Możemy założyć, że konkretne znaczenie *nôqêd* pochodzi od rdzenia *nqd* i oznacza pasterza, ponieważ ludzie, którzy znaczyli owce, byli za nie odpowiedzialni.

LXX rozwiązała problem transliterując słowo *nôqedim*, podczas gdy Wulgata przetłumaczyła je *in pastoralibus*.

W konsekwencji nazwa *nôqêd* aplikowana do Amosa w 1,1 oznacza pasterza owiec. Uwaga redakcyjna dołączona do tytułu księgi (1,1) ukazuje go w rzeczywistości jako pasterza, właściciela trzód. Potwierdza to także wiersz 7,14. Amos w polemice z kapłanem Amazjaszem stwierdza, że jest ex-pasterzem (*bôqêr*). Fakt, że słowo *bôqêr* jest hapax legomenon było motywem trudności w jego interpretacji. Według jednych słowo *bôqêr* mogło być zastąpione przez *noqed*. Racją takiej zmiany może być fakt, że *bôqêr* jest źle napisanym *nôqêd:r* mogło być umieszczone na miejsce *d* a *b* na miejsce *n*. W tym przypadku trzoda Amosa byłaby złożona z baranów, kóz i owiec¹⁴. Inni zachowują tekst masorecki uważając, że *bôqêr* pochodzi od *bâqar*, co oznacza duże zwierzęta w stadzie. W ten sposób Amos byłby pasterzem, właścicielem dużych zwierząt¹⁵. Myślę, że słowo *bôqêr* pochodzi od rdzenia *bqr*, co w sensie rzeczownikowym znaczy dużą zwierzynę, a w sensie czasownikowym oznacza stróża¹⁶. W ten sposób dochodzimy do paralelizmu z analizami poprzednimi, zwłaszcza w stosunku do wyrażenia *nôqêd*. Amos jest zatem także pasterzem i właścicielem dużych zwierząt¹⁷.

W wierszu 7,14 prorok określa siebie samego jako *bôlêš šiqmîm*. LXX przetłumaczyła to przez „nacinacz sykomor”. LXX odnosi się prawdopodobnie do czynności związanych z uprawą sykomor, które nie były identyczne we wszystkich stronach, które polegały głównie na nacinaniu kory sykomory celem wydobycia z niej płynu znajdującego się wewnątrz, przyspieszając w ten sposób dojrzewanie owoców¹⁸. Wg. innych *bôlêš* pochodzi od *bâlas* co oznacza mieszać. Amos przygotowywałby mieszankę z owoców sykomory na paszę dla zwierząt¹⁹. Idąc za głównym znaczeniem terminu *bôlêš*, który znaczy naciąć, możemy powiedzieć, że Amos uprawiał także sykomory²⁰.

¹³ 1. cit.

¹⁴ Maag V., *Text. Wortschatz und Begriffswelt des Buches Amos*, Leiden 1951, 50; Zalcman L., „piercing the Darkness at boqer (Amos VIII 14)”, VT 30 (1980) 252-255.

¹⁵ Rudolph W., KAT, XIII/2, 250.

¹⁶ HAL, I, 144n.

¹⁷ Wolff H. W., BK, XIV/2, 353.

¹⁸ Plinius Secundus Caius, *Pline l'ancien*, w: *Histoire naturelle*, XIII, Paris 1956, 14: „Figi sykomory słodkie, bez nasion, które nie dojrzewają jak po nacięciu”.

¹⁹ Martin-Achard R., *Amos*, 22; Neher A., *Amos*, 20n; Wright J. T., *Amos and the Sycomore Fig*, VT 26 (1976) 362-368.

²⁰ HAL, I, 129.

Księga Amosa odzwierciedla jego wiejskie pochodzenie, pełne naturalności i siły, które czasem wyrażało się w zdaniach prostych, a nawet pospolitych²¹. Czytając księgę zauważamy, że Amos był dobrze poinformowany o zwyczajach krajów ościennych i znał dogłębnie sytuację polityczną, społeczną i religijną Izraela²². W czasach Amosa istniała rozległa kultura ludowa, którą przekazywano z ust do ust. Natomiast kultura Amosa wydaje się być wysoka do tego stopnia, że niejako jesteśmy zmuszeni zaliczyć go do grupy wyróżniających się rolników. Monloubou uważa go za pisarza zatrudnionego przy nadzorze stad króla i wszelkich jego posiadłości²³. Amos jawi się jako człowiek inteligentny. Nie posługuje się abstrakcją, ale rozumie problemy współczesnych sobie ludzi. Jego język jest trudny, dynamiczny i zdecydowany.

Dane dotyczące jego zawodu i kultury stawiają nas przed faktem wskazującym na jego pozycję społeczno-ekonomiczną. Wg niektórych autorów, Amos był człowiekiem bogatym²⁴.

Neher stwierdza, że wyrażenia *bôqēr* i *bôlēs*: „(...) pozwalają nam na spreyczowanie, że warunki prywatne Amosa nie były porównywalne z warunkami płatnego pasterza, który korzystał z wolnych godzin celem zarobienia więcej przy nacinaniu sykomor. Amos był pasterzem owiec, które prawdopodobnie były jego własnością. Posiadał ponadto sykomory, które kultywował celem zbierania fig służących do karmienia owiec lub do sprzedaży na rynku (...)”²⁵.

Według Delcora: „Nie wiemy czy miał na własność owce czy też był na służbie innych, jednak jego kultura i łatwość z jaką idzie za wezwaniem Bożym przekonują nas o jego niezależności ekonomicznej”²⁶.

Trapiello uważa, że był człowiekiem średniej klasy, pasterzem lub po prostu stróżem owiec²⁷.

Księga nie mówi bezpośrednio, iż Amos posiadał na własność trzody owiec i dużą zwierzynę lub, że był właścicielem sykomor. Jednak wyrażenie *nôqēd* użyte na opisanie króla moabskiego Meszy, bogatego właściciela owiec, sugeruje nam kim mógł być pasterz Amos. Nie był prostym pasterzem, który zajmowałby się tylko owcami. Amos przed powołaniem go na urząd proroka był skromnym właścicielem stad specjalizującym się w nacinaniu sykomor.

²¹ Maag V., *Text*, 208n; Testa E., ed., *Il Messaggio della Salvezza*, IV, Torino⁴ 1972, 284.

²² Gottlieb H., *Amos und Jerusalem*, VT 17 (1967) 430-463.

²³ Monloubou L., *Amos*, DBS 8 (1972) 716.

²⁴ Soggin J. A., *Il profeta Amos* (StBib, 61) Brescia 1982, 24n; Vesco J. L., *Amos, de Teqoa, defenseur de l'homme*, RB 87 (1980) 483; Wilson R. R., *Prophecy and Society in Ancient Israel*, Philadelphia 1980, 266-270; według niego był on członkiem wysokiej klasy Judei.

²⁵ Neher A., *Amos*, 21.

²⁶ Delcor M., *Amos. Les Petits Prophetes* (SBPC 8,1), Paris 1961, 175.

²⁷ Trapiello G. J., *Situacion historica del profeta Amos*, EstBib 26 (1967) 263.

3. PROROK PRZYSZŁOŚCI

Ruch prorocki był powszechnym zjawiskiem wśród ludów Starożytnego Środkowego Wschodu. Izrael wcielił go i zaadoptował do własnej instytucji. Przede wszystkim sam Jahwe posłużył się tym fenomenem, dobrze znanym, który skądinąd adaptował się dobrze do potrzeb duchowych i socjologicznych tego ludu, aby pobudzić do pojawienia się nowych proroków w Izraelu, celem pokierowania narodem (Pwt 18,15-22)²⁸.

Jednym z tych proroków, którzy posiadali duży wpływ na życie Izraela, był Amos. Mało wiadomo o jego powołaniu na proroka. Jedyne godne podkreślenia dane wyłaniają się w czasie dyskusji kapłana Amazjasza z prorokiem w sanktuarium królewskim w Betel (7,12-15). Amos przepowiadając śmierć królowi Jeroboamowi II i deportację ludu z Palestyny, jako decyzję Jahwe spowodowaną popełnionymi grzechami, staje się przyczyną perturbacji politycznych, które wystawiały na niebezpieczeństwo kraj (2,13-15; 3,9-15; 4,1-3; 5,1-3.16-17; 6,7; 7,11.17; 9,2-4). Amazjasz, ze swej strony, stojąc na czele kleru lokalnego w Betel, oskarża przed królem Amosa za jego działalność podburzania do spisku²⁹. W świetle historii działalności prorockiej w Izraelu Amazjasz miał rację, aby podejrzewać Amosa o spisek; nic bardziej normalnego w epoce, w której zabójstwo polityczne było na poczekaniu, często podsycane przez proroków. Amos znalazł się w obliczu dekretu wydalenia lub śmierci (7,12). Paralelnie do tego oskarżenia, Amazjasz usiłuje wydalić Amosa z Izraela, a zwłaszcza z Betel. Daje mu do zrozumienia, aby wrócił do swojego kraju — Judei, gdzie będzie mógł prorokować i zarabiać na chleb. W sposobie odnoszenia się Amazjasza prorok rozpoznał odrzucenie nie tylko swoich słów, ale także słów Bożych jemu powierzonych. Amos reaguje przypominając okoliczności swojego powołania, które nie pozwalają mu na akceptację Amazjaszowego zalecenia. Uwaga Amazjasza: „A w Betel więcej nie prorokuj (...)”, stoi w kontradycji do polecenia: „Idź, prorokuj do narodu mego, izraelskiego” (7,15). Jako zwykły mieszkaniec Amos mógłby ustąpić, ale jako prorok był niezmienny. Amos usprawiedliwia zatem swoją obecność w sanktuarium królewskim w Betel i swoje przepowiadanie, kontestowane przez Amazjasza, przypominając przede wszystkim o swoim szczególnym powołaniu na proroka Izraela (7,14-15)³⁰.

Odpowiedź Amosa jest bardzo ważna dla zrozumienia sensu powołania prorockiego. Trudności w jego interpretacji pojawiają się przede wszystkim w momencie interpretacji domyślnego czasownika, ponieważ odpowiedź Amosa w 7,14 jest bez czasownika. Jako zdanie rzeczownikowe jest wieloznaczne i jego interpretacja może odnosić się do jakiegokolwiek czasu: przeszłego, teraźniejszego i przyszłego; nie jestem prorokiem lub nie byłem prorokiem ani

²⁸ Ramlot L., *Prophetisme*, DBS 8 (1972) 909-1222.

²⁹ Wolff H. W., *Die Stunde des Amos*, Munchen 1969, 11-19: kapłani byli uważani za najwyższych stróżów porządku państwowego i religijnego.

³⁰ Overholt T. W., *Commanding the Prophets, Amos and the Problem of prophetic Authority*, COB 41 (1979) 517-532.

synem proroka³¹. Jego determinacja czasowa powinna zostać dokonana na bazie kontekstu, ponieważ synteza nie pozwala na podjęcie decyzji za jednym lub drugim tłumaczeniem. Jedyna możliwa indykacja czasowa wiersza 7,14 znajduje się w pierwszym czasowniku wiersza 7,15. Silne *wam* z imperfektem *wayyiqqaheni*, tłumaczone słusznie w czasie przeszłym, sugeruje, że akcja w ten sposób oznaczona znajduje się w zależności czasowej, tzn., że akcja wiersza poprzedniego 7,14 umieszczona jest także w czasie przeszłym. Do tej zasady apeluje König: „Sens przeszły pasuje dobrze do zdań rzeczownikowych w wierszu 14a i b jak to mają inne zdania, z powodu kontekstu, w czasie przeszłym i w ten sposób przestrzeń czasowa w 7,14 tłumaczy się przez czas przeszły niedokonany, jak w 7,15a”³².

Czas przeszły zastosowany w wierszu 7,14 pozwala na uniknięcie trudności, a przede wszystkim kontradycji pomiędzy wierszami 7,14 i 15. Mając na uwadze powyższą uwagę, dajemy pierwszeństwo tłumaczeniu w czasie przeszłym: „Nie byłem prorokiem ani synem proroka, byłem pasterzem i nacinaczem sykomor”.

Jedno z najstarszych tłumaczeń, LXX, tłumaczy wiersz 7,14 w czasie przeszłym. Podobnie ma Syr. Tłumaczenie wiersza 7,14 w czasie przeszłym było preferowane przez większość współczesnych uczonych³³.

Podczas gdy są racje za tłumaczeniem wiersza 7,14 w czasie przeszłym, zgodnie z j. hebrajskim, musimy także stwierdzić, że nie jest to jedyne tłumaczenie.

Hoonacker cytuje Prz 30,25n przeciwko Königowi, na korzyść tłumaczenia w czasie teraźniejszym³⁴. Cripps stwierdza, że gdy brakuje czasownika w pierwszej części zdania, to powinno ono być uzupełnione przez czas teraźniejszy. Aby poprzeć swoją tezę, cytuje Za 13,5³⁵. Trapiello uważa, że Cripps jedynie idiomatycznie aplikuje czas teraźniejszy, aby uzupełnić brakujący czasownik w zdaniu rzeczownikowym wiersza 7,14³⁶. Także Wulgata zastosowała tutaj czas teraźniejszy. Wśród autorów, którzy tłumaczą 7,14 w czasie teraźniejszym, możemy wymienić: Richardsona, Schmidta, Smenda³⁷.

Uważam, że kontekst przemawia na korzyść tłumaczenia wiersza 7,14 w czasie przeszłym. Amos dyskutując z Amazjaszem mówi w ten sposób: „(...) wziął mnie Jahwe i rzekł... Idź”, stwierdzając, że Jahwe go „wziął”, że była to interwencja Boża, która położyła kres jego działalności jako pasterza na ko-

³¹ Jouon P., *Grammaire*, 446-472.

³² König E., *Geschichte der Alttestamentlichen Religion*, Gutersloh 1912, 304.

³³ Bartina S., *Hiendo los hijos los sicomoros (Am 7,14)*, EstBib 25 (1966) 348-354; Kapelrud A. S., *Central Ideas in Amos*, Oslo 1956, 7; Scott R. B. Y., *The Relevance of the Prophets*, New York 1968, 93.

³⁴ Hoonacker A. van, *Le sens la protestation d'Amos 7,14-15*, ETL 18 (1941) 65-67.

³⁵ Cripps R. S., *A Critical and Exegetical Commentary on the Book of Amos*, London 1929, 233.

³⁶ Trapiello G. J., *Situacion*, 266.

³⁷ Richardson H. N., *A Critical Note on Amos 7,14*, JBL 85 (1966) 89; Schmid H., *Nicht Prophet bin ich, noch bin ich Prophetensohn*, Jud 23 (1967) 68-74; Smend R., *Das Nein des Amos*, EVT 23 (1963) 404-423.

rzyć prorokowania. Widać tutaj sukcesję chronologiczną pomiędzy zawodem pasterza, na początku a zadaniem prorokowania po otrzymaniu wezwania od Jahwe.

W odpowiedzi danej kapłanowi Amazjaszowi Amos neguje, jakoby był prorokiem lub synem proroka (7,14). Nieco później przywołuje uwagę Amazjasza kierując ją na polecenie otrzymane od Jahwe, aby prorokować. Jeżeli Amos chciałby zdystansować się od aktywności prorockiej, to mógłby użyć innych słów, jak to uczynił Jeremiasz (20,7-10). Amos wyraża się w sposób pozytywny o prorokach i daje do zrozumienia, iż uważa się za proroka. Chociaż nie był prorokiem ani synem proroka przed powołaniem do tego zadania, to jednak mógł nim być potem³⁸. Używając słowa „prorokować” na określenie swojej działalności Amos uważa się za proroka, który otrzymał osobiste powołanie od Jahwe. Dał do zrozumienia, że naprawdę działa jako prorok. Jego aktywność nie opierała się na przynależności do grup proroków przygotowanych do wykonywania tego zadania. Jak mówi Cohen, chociaż nie był uczniem proroków zawodowych i nie posiadał znaku przynależności do nich na czole, na słowa Amazjasza nazywającego Amosa „widzącym”, stwierdza, że prorokuje na polecenie Jahwe. Nie czuje się mniejszym od proroków³⁹.

Powołanie tego proroka, w porównaniu z powołaniem proroków zawodowych i urzędników, którzy go poprzedzili, jest szczególne. W polemice z kapłanem Amazjaszem jawi się jako prorok nowego rodzaju, prorok z powołania, który różni się od proroków, którzy go poprzedzili⁴⁰.

Amos nie zastępuje wyrażenia „prorok” nowym słowem, ale nadaje mu nowe znaczenie, przywołując na pamięć dawny tytuł proroka, nie jako proroka zawodowego, ale jako kogoś, kto usłyszał głos Jahwe. Nowość nowego stylu proroka polega na tym, że zwyczajny członek wspólnoty zostaje powołany przez Boga, od swoich zajęć codziennych, celem upomnienia wielkich. Kontestacja pomiędzy Amosem a Amazjaszem podkreśla powagę konfliktu pomiędzy autorytetem słowa Bożego a autorytetem cywilnym rzucając nowe światło na powagę urzędu proroka przeszłości.

Tuchów

O. GABRIEL WITASZEK CSsR

³⁸ Mays J. L., *Amos*, 137-139.

³⁹ Cohen S., *Amos was a Navi*, HUCA 32 (1961) 175-178.

⁴⁰ Alonso Schökel L. — Sicre J. L., *Profetas*, II, 953; Craghan J. F., *The Prophet Amos in Recent Literature*, BibTB 2 (1972) 247-250.

Ks. Tomasz Hergesel

HISTORIA ZBAWIENIA WEDŁUG ŚW. MATEUSZA

Wiadomo, że Ewangelie były pisane w sposób ciągły, bez wyróżniania rozdziałów czy wierszy. Na rozdziały podzielono je w XIII, zaś na wiersze dopiero